

ուացը հետ Հին Սուղային ալ հոգե-
զաւակ մը կը սեպուին :

Բայց այս օտարէն օտարացած ճիւղերը բաւական չէր Սուղայի մը գաղթականաց անուան՝ ևս առաւել իրենց պիտոյիցը . ուրեմն մնւղայն շարժեց նոր սրտեր որ Կալկաթայի մէջ Սարդասիրական ճեմարան մը կանգնեցին , տպարան մը հաստատեցին , ինչպէս կը վայլէր անանկ հանգիստ բնակութիւն ունեցող Հայոց . և բաւական արդիւնաւորեցան այն տարիները , որ դեռ ուրիշ շատ տեղուանք զուրկ էին այս բանաւոր վայելմունքներէն :

Իսկ երբոր Հայ մուզանները համարձակութիւն առին թուշեւու ուրիշ կողմեր ալ , և մեծ ու պզտի տաճարներ կանգնել հայկական դպրութեան , ընկերութիւններ հաստատել , դպրոցներ բանալ , օրագիրներ հրատարակել , պէտք էր որ հնդկաբնակ Հայերն ալ վար չմնային ազգակցաց նոր յառաջագիմութենէն . ուրեմն հոն տեղի մուզայն յորդոր եղաւ ու Բարատեան ընկերութիւն մը հաստատուեցաւ , տպարան մ'ալ բացուեցաւ , Բգգասէր օրագիր մ'ալ ընծայուեցաւ , որ իր զուարթուն ոգւովը , հայկական զգացմամբ , սուր և զուարճալի դատողութեամբ՝ համալեզու օրագրաց մէջ վերադասներէն մէկն եղաւ : Բսիկայ պիտի ըլլար մեզի հին Սուղային ընդհանուր գաղթականաց թարգմանը և ծանօթարարը :

Սակայն այսօր , ո՛հ , հնդկաբնակ Հայ մուզայն երեսը սքօղած , միայն արցունքներ դուրս կը բերէ . իր Բգգասէր գաւակը հազիւ երկու տարի զուարթուն և ուժով կեանք մը քշելով , բաւական լոյս և աւելի յոյս տալով , տարւոյս մայիս ամսուն մէջ ինքն իր վախճանը կը գուժէ . որուն պատճառը թող լով որ իրմէն իմանան բանասէրք , մուզային հետ կը տրտմինք մեր Բգգասիրին վախճանին վրայ : Բայց յիշելով որ մուզայք անմահ են , իրենց ծնունդն ալ կրնայ յարութիւն առնել , կը դառնանք այն մուզային աղաչելու՝ որ եր-

կնաւոր շնչով մը նորէն տաքցնէ վառէ իրմէ հովանաւորեալ սրտերը , որ իրենց պատիւը Հին Սուղային փառաց հետ նորէն կանգնեն Սերակենցաղ Բգգասիրով :

ՁՈՒՂԱՅԵՑԻ ՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հրէքէ :

Հրէքէի կ'անուանին ան ցուցանաւոր այլանդակ գազանները որ աւելի մտաց երեւակայեալ աշխարհին մէջ կը գտնուին՝ քան թէ նիւթական երկրիս վրայ . աս անուանեալ հրէշից մէջ գլխաւորն է (Զուշապարիկը որ սուրբ գիրքն ալ կը յիշէ , անոր հետ մէկտեղ Հաճաբուն ալ , որ անշուշտ (Զուշապարիկն մօտ ազգականը պիտի ըլլայ . (Եյնք ու անոնցմէ առած ուրիշներն ալ) Իրէնէ կ'աւանուանեն զասոնք . մեր մէջ գործածուած անունները հին Հայոց առասպելաց մէջ ծածկուած են . միայն յայտնի է որ (Զուշապարիկը բարդութիւն է Պայ , Պայի կամ Պարի անուան , ուսկից բարդած է Սարդասիրին ալ , ուսկից խառնած է Սարդասիրին : Բայ խառնուողը տեղիք կուտայ կարծելու որ մեր մէջ Պայ ըսուածը և լծորդները՝ օտարաց մէջ Պան ըսուած անունն է , որով հետեւ աս Պանը նոխազտան ալ կ'ըսուի , Սարդասիրին քաղքն ալ նոյնը կը յիշեցնէ , վասն զի Կաղ և Նոխալ նոյն է , որ է որչ և Դեծ Կաղ . անոր համար Բայ ծաճարդ ալ կ'ըսուի Պան իրեն ձագերովը , որ (Զունաց ստորին աստուածներուն կարգն էին և անտառներու մէջ կը բնակէին : Բսկէց կրնանք ըսել թէ Հայոց և ընդհանրապէս արեւելեայց՝ որով սուրբ գրոց ալ (Զուշապարիկները ցամաքային էին , իսկ (Եյնք ցամաքայնոց միայն Պայ կամ Պան կ'ըսէին , և իրենց բուն (Զուշապարիկ ըսածը աւե-

1 Մարդապայ և Մարդապայքաղ , ըստ բանասիրի ուրումն :

լի ջրային էր, և կերպարանքին կէս մէջ-
քէն վար ձուկ երկու պոչով գէպ 'ի վեր
դարձած. ծովուն ամենէն վտանգաւոր
տեղերը կը կենային ու անուշ կ'երգէին,
որ լսողներուն քուն բերելով կ'ընկը-
մէին նաւերուն հետ: Վրանի մը բնա-
պատումներ կը կարծեն որ հիները ծո-
վային հորթը տեսնելով այնպիսի ե-
րևակայեալ հրէշներ հնարեցին. վասն
զի ծովային հորթին գլուխը կ'որ ըլլա-
լով վիզը երկայն ու մարմինն ալ ձկան
ձևով, կուրծքը քիչ մը ուռած, ծովէն
ելլելու ատեն կրնայ մէկը հեռուէն ի-
րենց հնարած կերպարանքովը կարծել:
Բայց ոմանք ալ կ'ըսեն թէ Յուշկապա-
րիկը փոխաբերեալ նշան մըն էր որով
նաւորդաց զանազան վտանգները կ'ի-
մացնէին: Բայց առասպելաբոլբոլ ա-
սով ալ գոհ չըլլալով՝ Յուշկապարկաց
հայրենիքն ալ կը պատմեն. գլխաւոր
իրեք յուշկապարիկ կը դնեն Լքելով
գետոյն և մուգայի մը ծնունդ, որ
Վափրի կղզոյն ժայռերուն եզերքը
Վէապօլսոյ ծոցին մէջ կամ Պարթենո-
պէի ու Սիկիլիոյ եզերքները կը բնա-
կէին. ուր որ իրենց ըսածին նայելով՝
հին ատենն ալ հիմայ ալ ճամբորդները
ու նաւորդները անիմանալի ազգամայ
մը հոն կը բռնուին, ուր թմրութիւն մը
վրանին գալով բոլորովին բաներնին
գործքերնին ու նաև հայրենիքնին կը
մոռնան: Եւ հնարքը բանեցուցին կ'ը-
սէ հոմերոս զՍիլիսէսն ալ որսալու,
բայց չիկրնալով յուսահատեցան և ի-
րենք զիրենք ծովը նետեցին: Լքելի
խեղճով կ'ըսէ հեղինակ մը թէ Յուշ-
կապարիկ ըսածնին մարդիկներ են որ
անզգոյշ նաւորդները խաբելով եզերքը
կը մօտիկցնեն ու անոնց բաները կը
յափշտակեն, կամ թէ ծովու ասպա-
տակներ են: Ոմանք ձկան տեղ թռչ-
նոյ մարմին կը կարծեն Յուշկապարկի
վարի կողմը. և թերևս աս կը նշանա-
կեն այն թռչնամարմին թագուհիներն
ալ որ հայկական զրջագրաց ճակատ-
ներն կը զարդարեն:

1 Խնչպէս ոմանք ալ սփինգոս և ուրիշ հրէշե-
րէից կերպարանք կը բերեն:

Եսկ սուրբ Վրոց յիշած Յուշկապա-
րիկները և համբարուքը աւերակաց
նշան և բնակիչ են, և ուրիշ բան չեն
բայց եթէ ան ատենուան մարդկանց
կարծեացը յարմարելու համար ըսուած,
որ այլաբանութիւն մը սեպելու է աւե-
րակաց սոսկում տալու. անոր համար
մեր Վէորդ սկեռացի Սարգապետը
Եսայեայ մեկնութեան մէջ կ'ըսէ.
“ Եւթիւն ինչ ոչ են սոքա, այլ սոսկ
” անուանք և լոկ համբաւք. զմարդկան
” սովորութեան անուանս դնէ 'ի նշան
” աւերածոյն Բաբելոնի ”:

Սիեղջերու:

ՅՈՒՇԿԱՊԱՐԿԻՆ պէս անուանի և
տարակուսելի եղած, բայց աւելի ստոյգ
կենդանի մը, որուն աւելի առասպելա-
խառն քան թէ առասպելեալ պէտք է
ըսել, է Սիեղջերուն. որ ինչ որ հինե-
րը ստորագրած են և ինչ որ Լնգղիոյ
դրօշին վրայ նկարուած է, մտացածին
կենդանի մըն է ձիու նման, ճակտին
մէջ երկայն եղջիւրով մը, որ նարվալի
ժանիքը կը կարծուի, ինչպէս որ օրա-
գրիս մէջ նարվալի վրայ խօսելու ա-
տեն ըսեր ենք: ասոր համար անոր
ծովային միեղջերու կ'ըսեն: Եւ պէտ և
հիներուն պատմած միեղջերուն առաս-
պելեալ բան կ'երևնայ, բայց պարզ ե-
րևակայութեան հնարք չէ, իրօք միեղ-
ջերու չորքոտանին կը կարծուի որ ըլ-
լայ Լքրիկէի ու Լքիոյ ներսերը, որ մէկ
եղջիւր մը կամ ժանիք մը ունենայ
գլխուն վրայ:

Եղուարդ Սիլիփէլ ճանապարհորդը
որ 1824ին Լեզոսի ջրվէժը քննելու գա-
ցեր էր, կը պատմէ թէ գերիէ մը լսեր
է որ իրենց երկիրը կովու չափ չորքո-
տանի մը կայ Լիլուքմա ըսուած երէին
պէս թեթեւաշարժ, մորթը՝ կարճեկ
ու քիչ մը կարմրագոյն բաշով ծածկած,
ճակտէն մինչև քիթն ալ ճերմակ գիծ
մը ունի եղեր, ասոր արուն կ'ըսէ շի-
տակ ու երկայն կոտօշ մը ունի ճակ-